

KAMK • University
of Applied Sciences

MATKAILUN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET POSIOLLA

Arto Heikkinen

MATKAILUN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET
POSIOLLA

Arto Heikkinen

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B

Raportteja ja selvityksiä 122

Yhteystiedot:

Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 240, 87101 KAJAANI

Puh. 044 7157042

Sähköposti: amkkirjasto@kamk.fi

<http://www.kamk.fi>

Kannen kuva:

Markku Väliatalo / Posion kunta

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 122 / 2021

ISBN 978-952-7219-75-1

ISSN 1458-915X

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1.	Tausta ja tavoite.....	1
1.2	Posio matkailukuntana.....	2
1.3	Aiempia tutkimuksia Posion matkailun aluetaloudesta.....	7
2	MATKAILUN ALUETALOUSVAIKUTUSTEN MITTAAMISESSA SOVELLETTAVAA KÄSITTEISTÖÄ	9
2.1	Matkailu, matkailija, matkailutoimiala.....	9
2.2	Matkailun välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset.....	10
3	TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTOT	12
4	POSITION MATKAILUN VÄLITTÖMÄT ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	15
4.1	Posion välitön matkailutulo.....	15
4.2	Posion välitön matkailutyöllisyys.....	16
4.3	Posion matkailun välitön palkkatulo.....	17
4.4	Posion matkailutalous suhteessa eräiden lähikuntien matkailutalouteen	18
5	YHTEENVETO JA POHDINTA	20
	LÄHTEET	23
	LIITE 1 Selvityksessä käytetty matkailutoimialojen luokittelu.....	27

1 JOHDANTO

1.1. Tausta ja tavoite

Matkailulla on merkittävä rooli Suomen kansantaloudessa muodostaen 2,7 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta vuonna 2019 ja alan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto ylitti 21 miljardia euroa. Matkailuala on myös hyvin työvoimavoittoinen ala työllistäen vuonna 2019 suoraan 119 000 työntekijää. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia iski matkailuun lujasti ja romahdutti matkailualan yritysten kokonaisliikevaihtoa toimialasta riippuen jopa yli 80 prosenttia. (Marski 2021, 70.) Suomen virallisen majoitustilaston mukaan majoitusliikkeiden kaikki yöpymiset vähenivät tammi-joulukuussa vuonna 2020 38 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna ja ulkomaisten yöpymiset 67,5 prosenttia (Tilastokeskus 2021a). Palaaminen vuoden 2019 tasolle tulee eri ennusteiden mukaan kestämään noin kolme vuotta, mutta Suomella koetaan olevan hyvät kilpailuetekijät, joiden avulla vuoden 2019 taso voidaan saavuttaa (Kyyrä 2020).

Matkailu tukee myös Suomen sisäistä alueiden tasapuolista kehittymistä tuomalla tuloja ja työpaikkoja kasvukeskusten ulkopuolelle ja vahvistaen näin tasapainoista aluerakennetta. Matkailutulo edesauttaa paikkakuntien kuntataloutta ja matkailijat monipuolisen palveluvarustuksen säilymistä. Erityisesti Lapin läänissä, johon Posion kunta kuuluu, on matkailulla elinkeinoelämässä keskeinen rooli ja sen tuomat tulo- ja työllisyysvaikutukset jakautuvat useille eri toimialoille. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2017–2018 (Nurmi 2020, 26) selvityksessä Lapissa matkailuarvonlisäyksen osuus maakunnan bruttokansantuotteesta oli 6,9 prosenttia vuonna 2018 ja matkailutoimialojen työvoiman osuus kaikista työllisistä 8 prosenttia.

Matkailulla on siis paikkakuntien aluetaloudessa iso merkitys ja useat kunnat satsaavat eri tavoin matkailun kehittämiseen. Kun kehittämistoimien tuloksellisuutta suhteessa panostuksiin halutaan selvittää, voidaan tutkitun tiedon avulla mitata toimien vaikuttavuutta ja hyödyntää apuna päätöksenteossa. Matkailusta tuotettavan tilastollisen ja tutkimuksellisen tiedon avulla voidaan arvioida matkailun vaikutuksia alueen tai paikkakunnan elinkeinoelämään. Säännöllisesti kerättyä tietoa palvelee lisäksi niin matkailun ennakoimista kuin seurantaakin. Tämän vuoksi soveltavaa matkailututkimusta tekevissä organisaatioissa, kuten Kajaanin ammattikorkeakoulu, julkiselta sektorilta tulevat tutkimuspyynnöt ovat kohdistuneet suurelta osin matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten mittaamiseen.

Kajaanin ammattikorkeakoulu on toteuttanut viime vuosina lukuisia selvityksiä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien matkailutaloudesta, yleensä osana laajempaa EU-rahoitteista hanketta. Lisäksi kuntien matkailutalouden kehitystä on tarkkailtu ennakointi- ja seurantatutkimuksilla. Tehdyt selvitykset ovat matkailututkijoiden FT Pekka Kauppila ja YTT Jari Järviluoma laatimia ja perustuvat Pekka Kauppilan kehittämään matkailun aluetalousvaikutusten mittaamisen menetelmään, jossa matkailun aluetalousvaikutuksia estimoidaan yhdistämällä paikallisilta matkailutoimialojen yrityksiltä kerättävää empiiristä haastatteluaineistoa Tilastokeskuksen ja Kuntaliiton vuosittain päivittämiin tilastoaineistoihin (ks. esim. Kauppila & Järviluoma 2016; Kauppila 2019a). Yhtenäisen menetelmän käytön seurauksena selvitysten tuottamia tunnuslukuja matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksista on mahdollista verrata aikaisempien Kajaanin ammattikorkeakoulun toteuttamien selvitysten vastaaviin lukuihin.

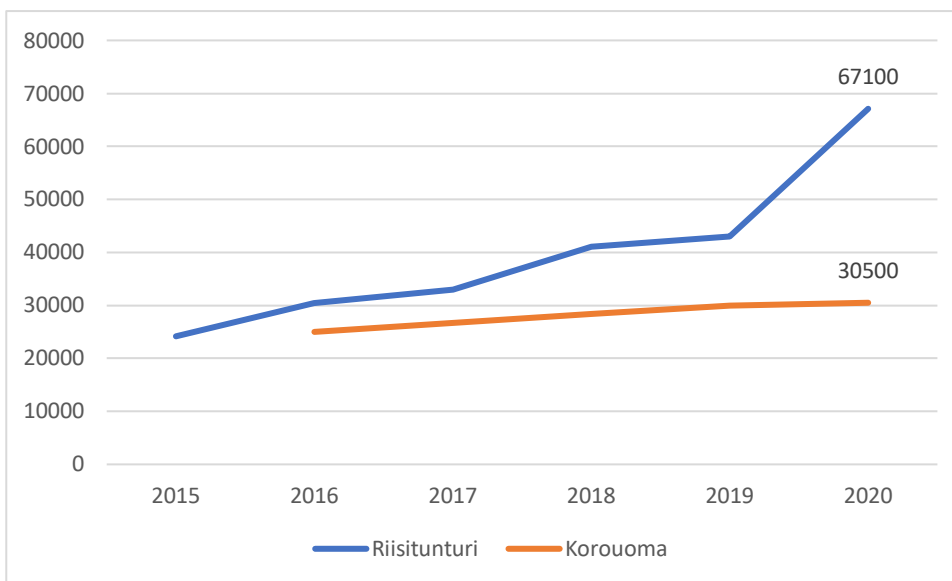
”Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Posiolla” selvitys on laadittu osana Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n koordinoimaa Gateway to Land of National Parks -hanketta. Tässä vuosille 2019–2021 ajoituvassa, Kuusamon lentokentän vaikutusalueen matkailua edistävässä hankkeessa Kajaanin ammattikorkeakoulu on vastuutoteuttajana työpaketissa Matkailualueiden uudistumisen ja kehittymisen tukeminen. Työpaketti keskittyy kullakin matkailualueella tunnistettuihin kehittämistarpeisiin. (Korhonen 2019).

Selvityksessä arvioidaan Posion matkailun välittömät aluetaloudelliset vaikutukset. Yksityiskohtaisemmin ilmaistuna tavoitteena on selvittää Posion matkailun välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo ja välitön palkkaverotulo matkailutoimialoittain ja yhteensä vuonna 2019. Tavoitteen määrittelyssä käytettyjä termejä (matkailu, välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo, välitön palkkaverotulo, matkailutoimiala) avataan tarkemmin matkailun aluetalousvaikutusten käsitteistöä esittelevässä luvussa. Tarkasteluvuoden rajaaminen vuodeksi 2019, eikä vuodeksi 2020, johtuu analysoinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston noin vuoden julkaisuviiveestä.

1.2 Posio matkailukuntana

Posion kunta kuuluu Lapin maakuntaan ja tarkemmin Itä-Lapin seutukuntaan. Toisaalta Posio kuuluu myös Koillismaan maantieteelliseen alueeseen ja matkailuun liittyvissä mielikuvissa kunta yhdistetään usein Koillismaahan. Kunnan matkailua määrittävät tietyt tunnusomaiset piirteet. Luontomatkailullista vetovoimaa luovat kunnan alueelle sijoittuvat Riisitunturin kansallispuisto sekä Korouoman rotkolaakson luonnonsuojelualue. Riisitunturin kansallispuiston kävijämäärät ovat kasvaneet yhtäjaksoisesti vuodesta 2015 lähtien (kuvio 1). Viime vuosien kävijämäärien kasvu on ollut erityisen vahvaa talvikuukausina, jolloin kansallispuisto on

tunnettu valokuvauskohde tykkykuusikoineen ja revontulineen (Aspholm 2019a, 7). Metsähallitus on vastannut kasvaneeseen kävijämäärään panostamalla kansallispuiston rakenteisiin ja reitteihin mm. uudella talvi-pyöräilyreitillä, pysäköintialueen laajennuksella ja kesäreittien sorastuksella. Korouoman suojelualueen kävijämäärät ovat kasvaneet maltillisemmin ja talvisin alueella järjestetään mm. opastettuja retkiä ja jääseinä-mäkiipeilyä. Korouomassa vieraili, ennen koronaviruksen aiheuttamia matkustusrajoituksia, talvikuukausina merkittävä määrä kansainvälisiä matkailijoita opastetuilla retkillä. (Aspholm, 2019b, 8.)

Kuvio 1. Retkeilijöiden vuosittaiset käyntimäärät Riisitunturin kansallispuistossa ja Korouoman rotkolaak-sossa (Metsähallitus 2021).

Toinen tunnusomainen piirre Posion matkailulle on keramiikkavalmistaja Pentik ja kulttuurikeskus Pentik-mäki, jossa vierailee vuosittain yli 100 000 kävijää (Ahola 2020). Pentik-mäki on kunnan suosituin matkailu-käyntikohde, jonka rinnalle on kohonnut tehtaanmyymälän lisäksi laaja kulttuuritarjonta kartanoineen ja näyttelyineen. Pentikin ohella keramiikan ympärille on kuntaan syntynyt myös matkailullisesti vetovoimaisia kansainvälisten keramiikkataiteilijoiden symposiumeja.

Kesä on Posion matkailulle tärkeä sesonki ja kunta on tunnettu lukuisista järvistä, kuten kirkasvetiset Kitka ja Livo. Kunnan alueella oli Tilastokeskuksen (2020a) tilastojen mukaan vuonna 2019 yli 2 600 kesämökiksi las-kettavaa vapaa-ajan asuntoa.

Posio on myös panostanut kestävään matkailuun ja vastuullisuuteen. Syksyllä 2020 Posio sai ensimmäisenä matkailualueena Visit Finlandin myöntämän Sustainable Travel Finland -merkin tunnustuksena vastuullisuudesta. Yli puolet posiolaisista kansainvälisiä matkailijoita palvelevista yrityksistä on myös saanut merkin, mikä on yksi ohjelman matkailualueelle osoitetuista kriteereistä (Visit Finland 2020).

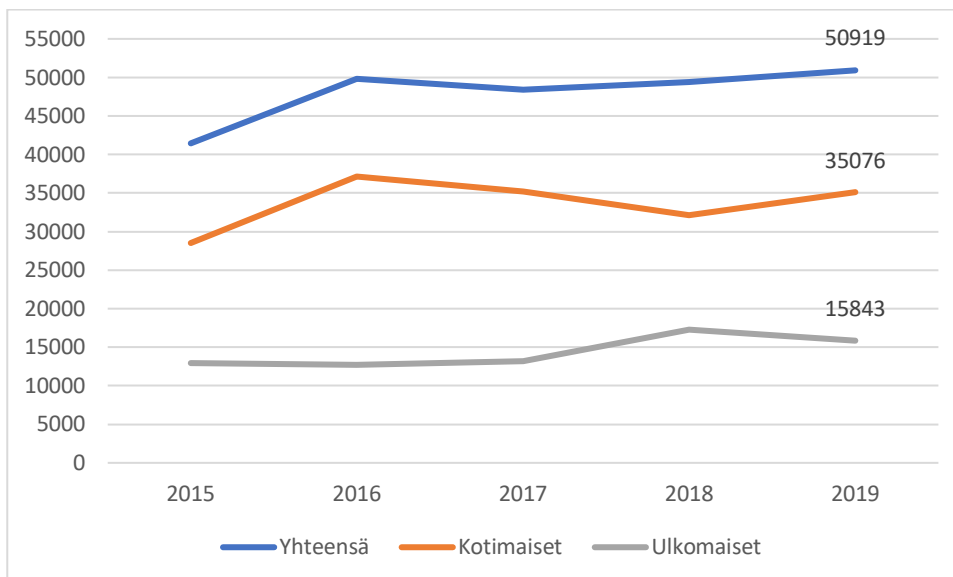
Tilastokeskuksen majoitustilaston tunnuslukuja Itä-Lapin matkailusta

Posion kunnan matkailun tarkastelu majoitustilastojen kautta osoittautui haasteelliseksi. Tilastokeskuksen ylläpitämään majoitustilastoon ovat ilmoitusvelvollisia majoitusyritykset, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunu/-autopaikkaa. Tietosuojan vuoksi kuntatason tietojen julkaisun edellytyksenä on vähintään neljä yritystä. (Tilastokeskus 2013.) Tilastokeskukselta saadun tiedon mukaan Posion kunnasta tietoja on ilmoittanut viimeisen viiden vuoden aikana 3–5 yritystä vaihtelevina kuukausina vuoden aikana, eikä kuntakohtaisia kuukausittaisia tietoja voitu tietosuojasyistä toimittaa (Rantanen 2021). Vuosina 2019 ja 2020 Posion kunnassa majoitustilastoja ilmoitti kolme liikettä, joissa oli yhteensä 44 huonetta ja 209 vuodepaikkaa (Tilastokeskus 2021b). TILMA – Tilastoinnista tietopohjaa Lapin matkailun kehittämiseksi – hankkeessa etsittiin Lappia koskevista matkailutilastoista mahdollisia puuttuvista ilmoituksista johtuvia tilastovääristymiä. Kartoituksen tuottamassa selvityksessä arviointiin vuonna 2016 Posion kunnassa tilastoinnin piirissä olevan majoituskapasiteetin edustavan vain reilua viidennestä kunnan aktiivisessa myynnissä olevasta majoitustarjonnasta (Satokangas & Vieru 2017).

Yllä olevien rajoitteiden vuoksi selvityksen majoitustilastokatsaus tehtiin osin Itä-Lapin seutukunnan kautta. Posion kunta kuuluu Tilastokeskuksen raporteissa Itä-Lapin seutukuntaan, johon kuuluvat Posion lisäksi Savukoski, Kemijärvi, Salla sekä Pelkosenniemi. Näistä kuntakohtaiset raportit ovat saatavissa suoraan Sallan ja Pelkosenniemen kunnista ja näissä kunnissa sijaitsee alueen merkittävimmät matkailukeskukset Pyhätunturi ja Salla. Posion kunnan osalta voidaan muodostaa edellä mainittujen kolmen kunnan, Posio, Savukoski ja Kemijärvi, yhteinen tilasto vähentäen Itä-Lapin majoitustilastoista Pelkosenniemen ja Sallan tilastot. Näin yöpymisten kehittymistä alueella voidaan seurata näiden kolmen kunnan osalta yhteisesti. Vuonna 2019 nämä kolme kuntaa edustivat 18 prosenttia Itä-Lapin seutukunnan kokonaisyöpymisistä ja vajaata 22 prosenttia ulkomaalaisten yöpymisistä (Visit Finland 2021). Tilastot on rajattu vuosille 2015–2019.

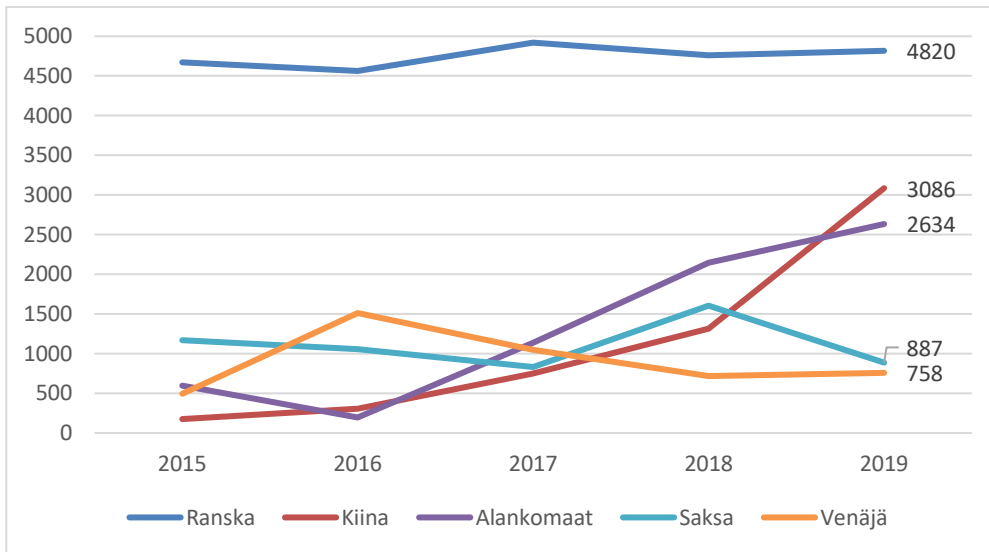
Tarkasteltavien kolmen kunnan kokonaisyöpymiset ovat kasvaneet tarkasteltavalla ajanjaksolla maltillisesti vuodesta 2015, lukuun ottamatta vuotta 2016 jolloin kotimaisten asiakkaiden kasvu oli huomattava (kuvio

2). Kokonaisuutena yöpymisten määrän kasvu jää jälkeen Itä-Lapin seutukunnan yleisestä kehityksestä. Kansainvälisten asiakkaiden määrän lisääntyessä on kotimaisten asiakkaiden määrä pienentynyt ja päinvastoin, mikä voi viitata kapasiteettihaasteeseen kovimpina matkailusesonkeina. Ulkomaalaisten yöpymiset muodostavat alueen osalta noin 30 prosenttia kokonaisyöpymisistä ja sitä kautta omaavat merkittävän roolin alueen matkailussa. Kansainvälisten asiakkaiden osuus suhteessa kokonaisyöpymisistä on suurempi kuin Itä-Lapin seutukunnassa kokonaisuutena. Kansainvälisten asiakkaiden yöpymisten lukumäärällä mitattuna nämä kolme kuntaa ovat yhteensä samaa suuruusluokkaa Pelkosenniemen kanssa. Sallassa kansainvälisten asiakkaiden määrä on prosentuaalisesti samalla tasolla, mutta kansainvälisten yöpymisten lukumäärä on Sallassa yli kaksinkertainen Posion, Kemijärven ja Savukosken yhteismäärään verrattuna.

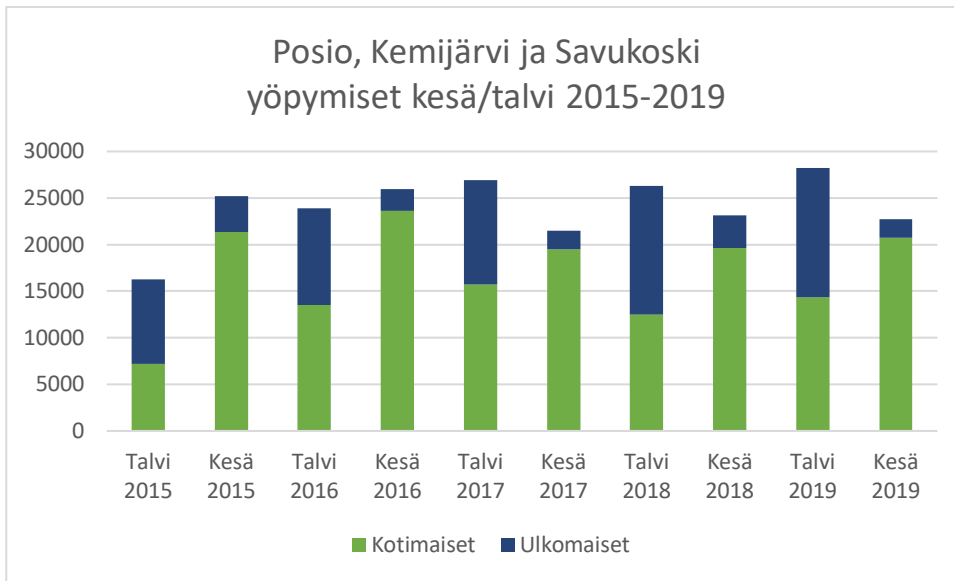
Kuvio 2. Posion, Kemijärven ja Savukosken yöpymiset vuosina 2015–2019 (Visit Finland 2021).

Katsottaessa kansainvälisten asiakkaiden yöpymisiä kansalaisuuksittain voidaan havaita ranskalaisten asiakkaiden merkittävä rooli alueella (kuvio 3). Ranskalaisten yöpymiset ovat pysyneet lähes samalla tasolla koko seurantajakson ajan ollen vuositasolla lähes 5 000 yöpymisen luokkaa. Viime vuosina vahvimmat nousijat alueella ovat olleet kiinalaiset sekä alankomaalaiset, joiden yöpymiset painottuvat vahvasti talvikauteen. Muista kansalaisuuksista poiketen saksalaisten yöpymiset jakautuvat tasaisemmin kesään ja talveen.

Kuvio 3. Posion, Kemijärven ja Savukosken viisi suurinta kansalaisuutta yöpymisillä mitattuna vuosina 2015–2019 (Visit Finland 2021).

Tarkasteltaessa Posion, Kemijärven ja Savukosken kokonaisyöpymisten jakautumista kesä- ja talvikausille, voidaan havaita kesäisin alueella yöpyvän ennen kaikkea kotimaisia matkailijoita ja talvisin jakauma on ollut viime vuosina lähes tasan kansainvälisten ja kotimaisten asiakkaiden kesken (kuvio 4). Kansainvälisten asiakkaiden kesämatkailun haasteena on Suomen rajallinen tunnettavuus ja houkuttelevuus kesämatkailukohdeena sekä alueen huonompi lentosaavutettavuus kesäisin. Kesäkaudeksi yllä olevassa kuviossa on laskettu touko-lokakuu (6 kuukautta) ja talvikaudeksi marras–huhtikuu (6 kuukautta). Jako mukailee Tilastokeskuksen tilastoissa käytettävää kesä- ja talvikautta. Huomioitavaa on, että talven osalta tarkastelujakso on kalenterivuosi, eikä ns. talvikausi, ja tilastoihin on laskettu kyseisen vuoden tammi–huhtikuu ja marras–joulukuu.

Kuvio 4. Posion, Kemijärven ja Savukosken yöpymisten jakautuminen kesä- ja talvikausille vuosina 2015–2019 (Visit Finland 2021).

1.3 Aiempia tutkimuksia Posion matkailun aluetalousvaikutuksista

Posion viimeisin matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mitannut selvitys koskee vuoden 2009 tilannetta (Kauppila 2011). Selvityksen mukaan vuonna 2009 Posion välitön arvonlisäveroton matkailutulo oli hieman vajaat 7,5 miljoonaa euroa. Tästä summasta vähittäiskauppa sai yli 55 prosenttia, majoitus- ja ravitsemisala vajaat 35 prosenttia, huoltamo- ja korjaamotoiminta vajaat seitsemän prosenttia, virkistyspalvelut vajaat kaksi prosenttia ja liikenne reilun prosentin. Posion välitön matkailutyöllisyys oli Kauppilan (2011) selvityksen mukaan laskennallisesti hieman vajaat 48 henkilötyövuotta, josta yli puolet kohdentui majoitus- ja ravitsemisalalle ja kolmannes vähittäiskaupan toimialalle. Vuoden 2009 lukuja ei ole Tilastokeskuksen yritystilastojen muutosten takia mahdollista verrata tämän raportin tuloksiin.

Alueen luontomatkailukohteiden matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksia on tarkasteltu Metsähallituksen julkaisuissa Riisitunturin kansallispuiston kävijätutkimus 2018–2019 ja Korouoman kävijätutkimus 2018–2019 (Aspholm 2019a; 2019b). Metsähallituksen selvitys perustuu retkikohteissa toteutettuihin kävijäkyselyihin, joiden yhdessä osiossa vastaajia pyydettiin arvioimaan kulut, jotka liittyivät vierailuun retkikohteessa ja sen lähialueella. Riisitunturin kansallispuiston ja sen lähialueen (Posio, Kuusamo) paikallistaloudellisten vaikutusten arviointia pohjautui vuoden 2018 käyntimäärään 41 057 kävijää. Kävijöiden rahankäytön välittömiksi tulovaikutuksiksi arvioitiin neljä miljoonaa euroa ja välittömiksi työllisyysvaikutuksiksi 54 henkilötyövuotta. Ko-

rouoman suojelualueen ja sen lähialueen (Posio, Kuusamo) paikallistaloudellisten vaikutusten arviointi pohjautui vuoden 2018 käyntimäärään 28 332 kävijää. Kävijöiden rahankäytön välittömiksi tulovaikutuksiksi arvioitiin 1,8 miljoonaa euroa ja välittömiksi työllisyysvaikutuksiksi 27 henkilötyövuotta.

2 MATKAILUN ALUETALOUSVAIKUTUSTEN MITTAAMISESSA SOVELLETTAVAA KÄSITTEISTÖÄ

2.1 Matkailu, matkailija, matkailutoimiala

Matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mittaavien selvitysten haasteena on ollut vertailtavuus ja läpinäkyvyys. Vertailtavuuden parantamiseksi Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) on laatinut ohjeistuksen otsikolla *Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyyselvitykset – suositus käytettävistä määritelmistä ja luokituksista*. Suosituksessa esitetään matkailijan ja matkailun määritelmät, joita alan tutkimuksissa ja selvityksissä toivotaan sovellettavan. Lisäksi suosituksessa ohjeistetaan, mitkä TOL (2008) -standardin (Tilastokeskus 2008) mukaiset toimialaluokat on perusteltua sisällyttää matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia tutkivien selvitysten piiriin kuuluviksi.

Suosituksen mukaan matkailun aluetalousvaikutus selvityksissä tulee huomioida yöpyvien matkailijoiden, päiväkävijöiden ja vapaa-ajanasunnolla vierailevien mökkimatkailijoiden aikaansaamat tulo- ja työllisyysvaikutukset. Suositusten mukaisesti tässä selvityksessä *yöpyvällä matkailijalla* tarkoitetaan henkilöä, joka viettää vähintään yhden yön matkan kohteessa joko maksullisessa tai maksuttomassa majoituksessa. *Päiväkävijä* on puolestaan matkailija, joka ei yövy matkan kohteessa maksullisessa tai maksuttomassa majoituksessa. Päiväkävijä viipyy matkan kohteessa alle 24 tuntia niin, että saapuminen ja lähtö tapahtuvat saman vuorokauden aikana. *Mökkimatkailijaa* suositus ei sen tarkemmin määrittele, mutta yleisesti ottaen mökkimatkailija ja mökkimatkailu viittaavat ulkopaikkakuntalaisten mökkeilyyn ja vapaa-ajan asumiseen. *Matkailu* määritellään toiminnaksi, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvieton, liikematkan tai muussa tarkoituksessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013). Määrittelyjä matkailijasta ja matkailusta käytetään tässä selvityksessä kysyttäessä paikallisilta yrittäjiltä heidän arvioitaan matkailukulutuksen osuudesta edustamansa toimialan liikevaihdosta.

Matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mitattaessa ja seurattaessa on välttämätöntä täsmentää matkailun piiriin luettavat kulutuskohteet ja vastaavasti tarjonnan puolelta niitä tarjoavat toimialat. Matkailun liittäminen toimialaluokituksiin suoraviivaisella ja kokonaisvaltaisella tavalla on haasteellista, sillä matkailu ei ole yksi selvärajainen toimiala vaan ennemminkin rajoiltaan tulkinnanvarainen toimialarypäs. Työ- ja elinkeinoministeriön (2013) suosituksessa matkailun aluetaloustutkimuksiin mukaan otettavat toimialat on luokiteltu yksityiskohtaisesti *matkailulle tyypillisiin toimialoihin* (mm. majoitustoiminta, ravitsemistoiminta, linja-autojen

henkilöliikenne ja taksiliikenne, matkatoimisto- ja matkanjärjestäjäpalvelut, urheilu- ja virkistyspalvelut), *matkailun liitännäistoimialoihin* (mm. polttoainekauppa) sekä *matkailulle ei-ominaisiin toimialoihin* (mm. tukku- ja vähittäiskauppa). Ohjeistuksena on, että matkailutoimialoista selvityksissä huomioidaan matkailulle tyypilliset toimialat alaluokkineen. Toimialaluokittelua voi kuitenkin tarvittaessa tarkentaa alaspäin esimerkiksi alueen erityispiirteiden niin vaatiessa sekä tarkastella myös matkailun liitännäistoimialojen ja matkailulle ei-tyypillisten toimialojen tulo- ja työllisyysvaikutuksia.

Tässä selvityksessä sovelletaan Työ- ja elinkeinoministeriön ohjetta myötäilevää ja Kauppilan täsmentämää toimialaluokitusta (esim. Kauppila & Järviluoma 2016). Käytettävä toimialaluokitus rajaa tarkastelun viiteen toimialaryhmään, jotka ovat *korjaamo- ja huoltamatoiminta, vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut*. Edellisiin ryhmiin sisältyvät toimialat alaluokkineen on listattu TOL 2008 -standardin mukaisesti liitteessä 1. Toimialaryhmiä tarkasteltaessa on huomattava, että ne eivät kata sataprosenttisesti kaikkia mahdollisia kunnan alueella matkailutuloa saavia yrityksiä ja toimipaikkoja. Selvityksessä eivät ole mukana esimerkiksi maatalous-, kiinteistö- tai rakentamissektori, vaikka nämä toimialaryhmät voivat myös saada matkailusta tuloja.

2.2 Matkailun välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset

Matkailun tuottamat aluetalousvaikutukset jaetaan yleisimmin välittömiin, välillisiin ja johdettuihin vaikutuksiin (Kauppila 2001). Matkailun *välittömät vaikutukset* syntyvät matkailijoiden ostaessa palveluita tai tavaroita suoraan kohdealueen yrityksiltä, jotka ovat tyypillisimmillään majoitusliikkeitä, ravintoloita, erilaisia huvi-, virkistys- ja ohjelmapalveluja tarjoavia yrityksiä, kauppoja, paikallisliikenteen palveluntuottajia sekä huoltoasemia. *Välillisiä vaikutuksia* syntyy, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita kohdealueen toimittajayrityksistä kuten pesuloista, leipomoista, tukkukaupoista tai mainostomistoista. *Johdetut vaikutukset* syntyvät matkailun ansiosta työllistyneiden käyttäessä palkkatulojaan kohdealueella. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja -työpaikkoja sekä työpaikoista kertyviä palkkatulo- ja verotulovaikutuksia.

Lisäksi välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista voidaan johtaa kerrannais- ja kokonaisvaikutukset (Kauppila 2001). Kerrannaisvaikutuksilla tarkoitetaan matkailun välillisiä ja johdettuja vaikutuksia yhdessä. Matkailun kokonaisvaikutukset taas tarkoittavat välittömiä ja kerrannaisvaikutuksia. Matkailun kokonaistuloaikutukset lasketaan empiirisesti selvitetyn alueen tulokertoimen avulla. Tulokertoimella kerrottu välitön matkailutulo muodostaa alueen kokonaismatkailutulon. Tässä selvityksessä ei arvioida erikseen Posion matkailun kerrannais- ja kokonaisvaikutuksia.

Huomioitavaa on, että osa välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista suuntautuu kohdealueen ulkopuolelle, jolloin puhutaan vuodoista aluetaloudesta (Kauppila 2001). Vuodot muodostuvat työntekijöiden ostojen ja palkkojen myötä ja vähentävät siten myös alueen verotuloja. Samoin osa yritysten tavaroiden ja palveluiden ostoista suuntautuu alueen ulkopuolelle.

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTOT

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen on olemassa monia menetelmiä, kuten esimerkiksi panos-tuotos-menetelmä ja satelliittitilinpito. Suomessa matkailun aluetalousvaikutusten mittaamiseen on yleisesti sovellettu ns. Pohjoismaista mallia ja sen erilaisia modifikaatioita. Pohjoismaisen malli koostuu alkuperäisessä 1970-luvun lopulla kehitetyssä muodossaan menomenetelmästä ja tulomenetelmästä (Matkailun edistämiskeskus 1983). Menomenetelmässä matkailun taloudellisten vaikutusten arviointi perustuu matkailijakyselyihin, joilla selvitetään matkailijoiden kohdealueella käyttämä rahamäärä ja sen menoluokittainen jakauma. Tulomenetelmässä puolestaan kysytään yrittäjiltä arviota heidän matkailijoilta saamasta tulosta toimialoittain. Tässä Posion matkailun aluetaloustutkimuksessa sovelletaan Pekka Kauppilan kehittämää, lähökohdiltaan Pohjoismaisen mallin tulomenetelmään tukeutuvaa mittaamismallia (ks. esim. Kauppila & Järviluoma 2016).

Mittaamismallissa tarvittavien aineistojen hankinta lähtee liikkeelle edellisessä luvussa rajattujen ja liitteessä 1 tarkennettujen matkailutoimialojen kokonaisliikevaihto- ja kokonaishenkilöstötietojen tilaamisella Tilastokeskuksen yritysrekisteristä (Tilastokeskus 2021c). Erillistilauksena tilatut tiedot koskivat tässä tapauksessa Posion matkailutoimialojen liikevaihdon ja henkilöstömäärän tilannetta vuonna 2019, vuoden 2020 lukuja ei tutkimusta tehtäessä ollut vielä julkaistu. Tilatussa aineistossa toimipaikkojen lukumäärät jakautuivat toimialaryhmittäin seuraavasti: korjaamo- ja huoltamotoiminnassa kuusi toimipaikkaa, vähittäiskaupassa seitsemän toimipaikkaa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa yhteensä yhdeksän toimipaikkaa (majoitustoiminta neljä, ravitsemistoiminta viisi), liikennepalveluissa yhdeksän toimipaikkaa sekä virkistys- ja muissa palveluissa viisi toimipaikkaa. Tilatun aineiston ulkopuolelta selvitykseen nostettiin mukaan lisäksi yksi majoitus- ja ravitsemistoimialaryhmän alla oleva yritys, jonka tiedot vuodelta 2019 tilattiin internetistä saatavista yrityskohteisista liikevaihto- ja henkilöstötiedoista. Yrityksen toimipaikka on Posion kunnan alueella, mutta yritys ei tilastoidu Tilastokeskuksen aineistossa Posion kunnan tilastoihin. Näin ollen Posion matkailun välittömien tulo- ja työllisyysvaikutusten laskenta pohjautuu kaikkiaan 37 toimipaikan liikevaihto- ja henkilöstömäärätietoihin.

Yllä listattujen toimialajoen ulkopuolelle voi jäädä kunnan alueella toimivia yrityksiä, jotka saavat matkailutuloa. Näitä yrityksiä ei ole huomioita selvityksessä, koska toimialaluokituksestaan poikkeavat yritykset olisi pitänyt ensin kartoittaa ja sitten haastatella erikseen ja erilaisin tiedoin, koska niiden tulo- ja työllisyystietoja ei saada tilastoista tai tietokannoista toimialaluokituksen mukaisesti. Lisäksi valitusta toimialaluokituksesta

poikkeaminen yksittäisten yritysten osalta heikentäisi mahdollisten tulo- ja työllisyysvaikutusten seuranta-
selvitysten laadintaa.

Tilastokeskuksen yritysrekisteristä tilatussa aineistossa ovat mukana toimialojen yritykset/toimipaikat, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai joiden liikevaihto on ylittänyt 11 810 euroa vuonna 2019 (Tilastokeskus 2020b). Yritysten henkilöstö sisältää sekä palkansaajien että yrittäjien työpanoksen henkilötyövuosina mitattuna. Esimerkiksi läpi vuoden kokoaikaisena työskennelleen henkilön työpanos vastaa yhtä henkilötyövuotta. Vastaavasti esimerkiksi vuoden ajan puolipäiväisenä työskennellyt henkilö vastaa puolta henkilötyövuotta. Yritysten liikevaihdoissa ovat mukana varsinaisen toiminnan myyntituotot, joista on vähennetty myönnettyt alennukset sekä arvonlisävero, ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot.

Tilastokeskuksen yritysrekisteristä tilatut tiedot eivät kerro matkailun osuutta toimialojen liikevaihdosta ja henkilöstömääristä. Mittaamismallin seuraavana vaiheena onkin toimialoittaisten matkailuosuusprosenttien selvittäminen. Käytännössä tämä tehtiin kysymällä paikallisilta yrittäjiltä arviota siitä, *mikä oli Posiolla suuntautuvan matkailun merkitys prosentuaalisesti vuositasolla vuonna 2019 heidän edustamansa toimialan kokonaisliikevaihtoon?* Kysymystä pohjustettiin kertomalla, mitä matkailulla ja matkailijoilla tämän selvityksen yhteydessä tarkoitetaan. Lisäksi haastattelujen yhteydessä kysyttiin, *kuinka suuri osuus prosentuaalisesti yrityksenne työntekijöistä yrittäjä mukaan lukien on kirjoilla Posiolla?* Tämän kysymyksen avulla pyrittiin arvioimaan, kuinka paljon matkailupalkkaverotuloista ohjautuu mahdollisina vuotoina muihin paikkakuntiin.

Kysely toteutettiin pääosin puhelinhaastatteluilla ja kyselyyn vastaajiksi valikoitiin kunkin toimialan merkittävimpiä yrityksiä käyttäen valintakriteereinä yrityksen liikevaihdon ja henkilöstömäärän suuruusluokkaa. Yritysten liikevaihdon ja henkilöstömäärän suuruusluokat saatiin Tilastokeskukselta hankitusta toimialaluokituksen mukaisesta toimipaikkalistasta (Tilastokeskus 2021d). Lopputulemana haastattelujen avulla kerättiin arviot matkailuosuusprosentteista kaikkiaan 23 yritykseltä. Kultakin päätoimialalta selvitykseen vastasi yli puolet toimialan yrityksistä edustaen liikevaihdoltaan ja henkilöstömäärältään merkittävimpiä yrityksiä.

Lopullisten matkailuosuusprosenttien arvioinnissa päätoimialalle, joka koostuu useammasta kuin yhdestä alatoimialasta, on neljä vaihtoehtoa välittömän matkailutulo- ja -työllisyysprosenttiluvun määrittämiseen alatoimialojen kokonaisliikevaihto- ja -työllisyystiedoista (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 29–30). Tässä selvityksessä toimialoja tarkasteltiin aluksi omina kokonaisuuksina ja lopullisia päätoimialojen matkailuosuusprosentteja määritettäessä pilkotut toimialaryhmät aggregoitiin päätoimialatasolle, esim. korjaamo- ja huol-

tamotoiminnaksi sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnaksi. Tämä siitä syystä, että esimerkiksi korjaamotoiminnan ja huoltamotoiminnan arvioidut matkailuosuusprosentit poikkesivat toisistaan. Toimialaryhmien matkailuosuusprosentteja määritettäessä painotettiin laskennallisesti henkilöstömäärältään ja liikevaihdoltaan suurimpien yritysten edustajien arvioita. Tässä käytettiin apuna Tilastokeskuksen toimipaikkalistan kokoluokista sekä internetistä saatavia yrityskohtaisia liikevaihto- ja henkilöstötietoja (esim. Asiakastieto.fi). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten laskenta tehtiin kertomalla toimialojen kokonaisliikevaihdot sekä kokonaishenkilöstömäärät haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailutuloprosenteilla. Laskemalla yhteen toimialakohtaiset matkailutulot ja -työllisyys muodostuvat alueen välitön kokonaismatkailutulo ja -työllisyys (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 31–32).

Matkailun välittömien työllisyysvaikutusten aikaansaamien välittömien palkkatulovaikutusten arvioinnissa käytettiin aineistona Tilastokeskuksen TOL 2008 -standardin mukaista palkkarakennetilastoa, joka kuvaa yli viiden hengen yrityksissä työskentelevien palkansaajien ansioita (Tilastokeskus 2020c). Tilaston tiedot palkansaajien ansioista ovat valtakunnallisia eli ne eivät huomioi ansiotasossa olevia mahdollisia alueellisia eroja. Palkkatulovaikutusten laskenta tehtiin kertomalla tarkasteltavan toimialan välitön matkailutyöllisyys palkkarakennetilastosta saatavalla vastaavan toimialan kuukausiansion mediaanilla, ja kertomalla saatu tulo edelleen 12,5:llä. Kuukausiansioiden muuttamisessa vuosiansioiksi on käytetty kerrointa 12,5 (eikä kahta-toista) siksi, että kokonaisansioihin saadaan siten arvioitua mukaan myös lomarahat, jotka eivät ole mukana palkkarakennetilaston tietosisällössä. Laskemalla yhteen näin muodostetut toimialoittaiset palkkatulot saadaan matkailun välitön kokonaispalkkatulo (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 32–33).

Matkailun palkkaverotulovaikutukset laskettiin palkkatulojen pohjalta hyödyntämällä Kuntaliiton (2021) efektiivinen veroaste -tilastoa. Erilaisten verotettavasta ansiotulosta tehtävien vähennysten seurauksena kuntien tuloveroprosentit eivät vastaa todellista veroastetta kunnissa. Puhutaan efektiivisestä veroasteesta, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin. Efektiivinen veroaste kertoo siten tuloveroprosenttia tarkemmin, mikä on kunnille kertyvä todellinen verotulo. Toimialoittainen välitön palkkaverotulovaikutus saatiin kertomalla välitön palkkatulo efektiivisellä veroasteella, joka oli Posiolla 12,86 prosenttia vuonna 2019. Kun toimialoittaiset palkkaverotulot lasketaan yhteen, lopputulemaksi muodostuu välitön kokonaispalkkaverotulo (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 33).

4 POSION MATKAILUN VÄLITTÖMÄT ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

4.1 Posion välitön matkailutulo

Välitön matkailutulo lasketaan kertomalla toimialaryhmittäiset kokonaisliikevaihdot haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailutuloprosentteilla. Vuonna 2019 Posion arvonlisäveroton välitön matkailutulo oli **7,5 miljoonaa euroa**, josta hieman reilut 57 prosenttia syntyi vähittäiskaupan myynnistä ja 18 prosenttia majoitus- ja ravitsemistoiminnasta. Korjaamo- ja huoltamotoimiala toi Posion matkailutulosta yli 15 prosenttia (taulukko 1).

Taulukko 1. Toimialaryhmittäinen välitön matkailutulo Posiolla vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialaryhmän kokonaisliikevaihto (1000 €)	Matkailutulon osuus kokonaisliikevaihdosta (%)	Toimialaryhmän välitön matkailutulo (1000 €)	Toimialaryhmän osuus matkailutulosta (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	3 217	36	1 158	15,4
Vähittäiskauppa	15 385	28	4 308	57,4
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 480	91	1 347	17,9
Liikenne	1 151	12	138	1,8
Virkistys- ja muut palvelut	643	86	553	7,4
YHTEENSÄ	21 876		7 504	100

Suhteellisesti tarkasteltuna matkailun aluetaloudellista merkitystä kuvaavana tunnuslukuna voidaan käyttää välittömän matkailutulon osuutta kunnan alueen koko yritystoiminnan liikevaihdosta. Posion välittömän matkailutulon (7,5 miljoonaa euroa) osuus kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen liikevaihdosta (70,7 miljoonaa euroa) oli **10,6 prosenttia**. Kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto saatiin Tilastokeskuksen erillisaineistotilauksen yhteydessä (Tilastokeskus 2020d). Vähittäiskaupan suurta osuutta välittömästä matkailutulosta selittää osaltaan kunnan suosituimman matkailukäyntikohteen sijoittuminen vähittäiskaupan toimialalle.

4.2 Posion välitön matkailutyöllisyys

Välitön matkailutyöllisyys lasketaan kertomalla toimialaryhmittäiset kokonaishenkilöstömäärät haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailutyöllisyysprosentteilla. Kokonaishenkilöstömäärän ja matkailutyöllisyyden mittayksikkönä ovat henkilötyövuodet. Henkilötyövuodella tarkoitetaan täyttä työaikaa tekevän koko vuoden työaikaa ja osa-aikaisen työntekijän henkilötyövuodet kertyvät osa-aikaisuuden mukaisesti. Posion välitön matkailutyöllisyys oli noin **40 henkilötyövuotta**, josta 38 prosenttia kertyi majoitus- ja ravitsemistoinnasta ja reilu kolmannes vähittäiskaupasta (taulukko 2).

Taulukko 2. Toimialaryhmittäinen välitön matkailutyöllisyys Posiolla vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialaryhmän kokonaishenkilöstö (htv.)	Matkailutyöllisyyden osuus henkilöstöstä (%)	Toimialaryhmän välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Toimialaryhmän osuus matkailutyöllisyydestä (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	14,6	34	5,0	12,5
Vähittäiskauppa	51,0	28	14,3	35,9
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	16,5	91	15,0	37,8
Liikenne	9,4	12	1,1	2,8
Virkistys- ja muut palvelut	5,1	86	4,4	11,0
YHTEENSÄ	96,6		39,8	100

Posion välittömän matkailutyöllisyyden (39,8 htv.) osuus kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen henkilötyövuosista (494 htv.) oli **8,1 prosenttia**. Kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen yhteenlasketut henkilötyövuodet saatiin Tilastokeskuksen erillisaineistotilauksen yhteydessä (Tilastokeskus 2020d). Yhtä välitöntä matkailutyöpaikkaa (henkilötyövuosi) kohti tarvittiin Posiolla vuonna 2019 188 670 euroa välitöntä matkailutulua. Eri toimialojen matkailutulo/matkailutyöllisyys olivat seuraavat:

- korjaamo- ja huoltamotoiminta 233 300 euroa/henkilötyövuosi
- vähittäiskauppa 301 670 euroa/henkilötyövuosi
- majoitus- ja ravitsemistoiminta 89 700 euroa/henkilötyövuosi
- liikenne 122 080 euroa/henkilötyövuosi
- virkistys- ja muut palvelut 126 080 euroa/henkilötyövuosi

Toimialojen erilaiset liikevaihto/henkilötyövuosi -suhteet ovat selityksenä myös sille, miksi vähittäiskaupan osuus kunnan välittömästä matkailutulosta on yli 57 prosenttia, mutta välittömästä matkailutyöllisyydestä vain vajaat 36 prosenttia. Vastaavasti majoitus- ja ravitsemistoiminnan osuus välittömästä matkailutulosta oli vajaat 18 prosenttia, mutta matkailutyöllisyydestä toimiala kattoi hieman vajaat 38 prosenttia. Eri toimialojen kulurakenne ja katteen muodostuminen poikkeavat toisistaan ja selittää eri toimialojen väliset erot matkailutulo/henkilötyövuosi- suhteissa.

4.3 Posion matkailun välitön palkkatulo ja palkkaverotulo

Välittömän matkailutulon ja -työllisyyden estimoinnin tavoin välittömän palkkatulon laskenta tehtiin kertomalla välitön matkailutyöllisyys toimialaryhmien kuukausittaisilla kokonaisansioilla (mediaani). Vuonna 2019 Posion matkailun välitön palkkatulo oli yhteensä **1,25 miljoonaa euroa**, josta majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vähittäiskauppa kerryttivät tasapuolisesti hieman vajaat 72 prosenttia (taulukko 3).

Taulukko 3. Toimialaryhmittäiset välittömät matkailupalkkatulot Posiolla vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialaryhmän välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Toimialaryhmän kokonaisansiot (€/kk)	Toimialaryhmän matkailupalkkatulot (€)	Toimialaryhmän osuus matkailupalkkatuloista (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	5,0	2 601	161 392	12,9
Vähittäiskauppa	14,3	2 505	447 143	35,7
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	15,0	2 403	451 013	36,0
Liikenne	1,1	2 980	42 018	3,4
Virkistys- ja muut palvelut	4,4	2 730	149 672	12,0
YHTEENSÄ	39,8		1 251 238	100

Välitön palkkaverotulovaikutus saatiin kertomalla välitön palkkatulo Posion kunnan vuoden 2019 efektiivisellä veroasteella 12,86 prosenttia. Vuonna 2019 Posion matkailun välitön palkkaverotulo oli yhteensä **160 000 euroa** (taulukko 4).

Taulukko 4. Toimialaryhmittäiset välittömät matkailupalkkaverotulot Posiolla vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialaryhmän matkailupalkkatulot (€)	Kunnan efektiivinen veroaste (%)	Matkailupalkkaverotulot (€)	Toimialaryhmän osuus matkailupalkkaverotuloista (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	161 392	12,86	20 755	12,9
Vähittäiskauppa	447 143	12,86	57 503	35,7
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	451 013	12,86	58 000	36,0
Liikenne	42 018	12,86	5 404	3,4
Virkistys- ja muut palvelut	149 672	12,86	19 248	12,0
YHTEENSÄ	1 251 238		160 909	100

Haastattelujen yhteydessä yritysten edustajilta kysyttiin myös, *kuinka suuri osuus prosentuaalisesti yrityksenne työntekijöistä, yrittäjä mukaan lukien, on kirjoilla Posiolla?* Kysymyksen avulla haluttiin kartoittaa muille paikkakunnille mahdollisesti valuvien palkkatulo- ja palkkaverotulovuotojen suuruusluokkaa. Yhtenevänä kysymyksen osalta voidaan todeta, että Posiolla toimivat yritykset työllistävät pääosin oman paikkakunnan työvoimaa. Eniten vuotoa tapahtuu huoltamo- ja korjaamotoimialalla ja vähiten liikenteessä. Palkkaverotulon kannalta keskeisillä vähittäiskaupan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan toimialoilla vuotoja tapahtui vähän. Haastateltujen yritysten osalta paikkakuntalaisten työntekijöiden osuus oli yli 90 prosenttia molemmilla toimialoilla. On kuitenkin huomioitava, että yllä lasketuissa matkailupalkka- sekä matkailupalkkaverotuloissa ei ole otettu huomioon vuotoja yhtenäisen menetelmän ja tietojen vertailtavuuden vuoksi.

4.4 Posion matkailutalous suhteessa lähikuntien matkailutalouteen

Yhtenevien tutkimusmenetelmien ansiosta Posion matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksia on mahdollista verrata Pekka Kauppilan ja Jari Järviluoman eräistä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kunnista tekemien selvitysten tuloksiin. Taulukossa 5 verrataan Posion matkailun välitöntä matkailutuloa ja -työllisyyttä muutamiin aikaisempiin Kajaanin ammattikorkeakoulun toteuttamien selvitysten tuottamiin tunnuslukuihin. Valitut kunnat ovat joko Posion lähialueen kuntia tai kokonaisliikevaihdon osalta lähellä Posion suuruusluokkaa. Lukuja tarkasteltaessa on huomioitava, että tarkasteluvuodet eivät ole yhtenäisiä ja kuntien toisistaan poikkeava toimialarakenne sekä matkailutulon muodostuminen eri matkailutoimialoilta vaikuttavat tunnuslukuihin. Valitettavasti Posion muista lähikunnista esimerkiksi Taivalkoskesta ja Sallasta ei ole saatavissa ajantasaista ja

vertailukelpoista tutkimustietoa matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista. Taivalkosken kunnasta on ai-
keissa toteuttaa matkailun aluetaloudelliset vaikutukset selvitys osana Gateway to Land of National Parks -
hankkeen toimenpiteitä.

Taulukko 5. Välittömien aluetaloudellisten vaikutusten vertailua eräisiin Kajaanin ammattikorkeakoulun to-
teuttamien selvitysten tuottamiin tunnuslukuihin (Järviluoma 2019; Kauppila 2017; 2019b).

Paikkakunta	Tarkastelu- vuosi	Välitön matkailutulo (milj. EUR)	Välittömän matkailu- tulon osuus koko yritystoiminnan liikevaihdosta (%)	Välitön matkailu- työllisyys (htv.)	Välittömän matkailu- työllisyyden osuus koko yritystoiminnan henkilötyövuosista (%)
Puolanka	2015	3,6	9,0	16	3,8
Hyrnsalmi	2015	6,6	16,6	30	10,5
Vaala	2017	8,8	10,9	24	6,8
Kuusamo	2017	112,8	14,9	591	16,2
Pudasjärvi	2017	23,2	9,3	125	9,7
Suomussalmi	2018	15,5	7,6	71	5,8
Posio	2019	7,5	10,6	40	8,1

Verrattaessa välittömän matkailutulon ja -työllisyyden suhteellista osuutta kunnan koko yritystoiminnasta, voidaan havaita Posion matkailutulon ja -työllisyyden edustavan varsin samansuuruista osuutta kuin vertail-
tavissa kunnissa, pois lukien Kuusamo ja Hyrnsalmi. Esimerkkinä Posion matkailutulon suhteellinen osuus
kokonaisliikevaihdosta on hieman suurempi ja matkailutyöllisyyden suhteellinen osuus vastaavasti hieman
pienempi kuin Syötteen matkailukeskuksesta tunnetulla Pudasjärvellä. Erilainen matkailutulon ja -työllisyy-
den suhde selittyy kuntien erilaisella toimialarakenteella.

Posion euromääräinen välitön matkailutulo ja henkilötyövuosina ilmastava matkailutyöllisyys jäävät vertail-
taessa lähialueen kuntia pienemmäksi. Välitöntä matkailutuloa ja matkailutyöllisyyttä on järkevää vertailla
suhteellisen samankokoisten ja mahdollisimman samantyyppisen matkailutarjonnan sekä -kysynnän omaa-
vien kuntien kesken. Verrattaessa väkiluvultaan hieman pienempiin, Kainuussa sijaitseviin, Hyrnsalmen ja
Puolangan kuntiin, ovat Posion välitön matkailutulo ja -työllisyys suurempia, vaikka molempien vertailukun-
tien alueella on matkailukeskus.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa Posion kunnan välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo ja välitön palkkaverotulo matkailutoimialoittain ja yhteensä vuonna 2019. Tarkasteluvuoden rajaaminen vuodeksi 2019, eikä vuodeksi 2020, johtuu analysoinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston noin vuoden mittaisesta julkaisuviiveestä. Toisaalta vuosi 2019 edusti matkailuelinkeinon osalta ns. vanhaa normaalia, joten se kuvastaa myös tulevaisuudessa tavoiteltavaa tilannetta.

Selvitystyössä hyödynnettiin Pekka Kauppilan kehittämää tutkimusmenetelmää, jossa matkailun aluetalousvaikutuksia arvioidaan yhtäältä paikallisilta matkailutoimialojen yrittäjiltä kerättävän haastatteluaineiston ja toisaalta Tilastokeskuksen ja Kuntaliiton vuosittain päivittämien tilastoaineistojen pohjalta. Posion matkailun aluetaloudelliset vaikutukset selvitys toteutettiin osana Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n koordinoimaa Gateway to Land of National Parks -hanketta.

Selvityksen tekoa varten haastateltiin kaikkiaan 23 yrittäjää tai yrityksen edustajaa helmikuussa 2021. Haastateltavat tavoitettiin heidän työkiireistään huolimatta hyvin ja näin varmistettiin riittävä määrä vastaajia. Pienissä aluetalouksissa riittävän toimialakohtaisen vastaajamäärän tavoittaminen on kriittistä luotettavan toimialoittaisen matkailuliikevaihdon selvittämiseen. Haastattelujen yhteydessä vastaajat pohtivat toimialansa matkailutuloprosenttia monipuolisesti useasta eri näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan vastaajilla vaikutti olevan hyvä käsitys alueen matkailusta ja matkailijoista sekä matkailun merkityksestä oman toimialan liiketoiminnassa. Kaikki haastateltavat suhtautuivat selvityksen tekoon pääosin myönteisesti ja erityisesti majoitus- ja ravitsemistoimialalla toimivat vastaajat kokivat Posion matkailun aluetaloudellisten vaikutusten selvittämisen tärkeänä

Selvityksen keskeiset tulokset

Posion välitön matkailutulo oli vuonna 2019 7,5 miljoonaa euroa ilman arvonlisäveroa ja välittömän matkailutulon osuus koko yritystoiminnan liikevaihdosta 10,6 prosenttia. Välittömästä matkailutulosta yli 57 prosenttia syntyi vähittäiskaupan myynnistä ja vajaat 18 prosenttia majoitus- ja ravitsemistoiminnasta. Selvityksen mukaan kunnan välitön matkailutyöllisyys oli laskennallisesti 40 henkilötyövuotta, josta majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä vähittäiskaupa muodostivat molemmat reilun kolmanneksen.

Matkailun synnyttämä välitön palkkatulo oli hieman yli 1,2 miljoonaa euroa ja sen aikaansaama palkkaverotulo noin 161 000 euroa. Posiolla tarvittiin vajaat 189 000 euroa välitöntä matkailutuloa yhtä välitöntä matkailutyöpaikkaa (henkilötyövuotta) kohti. Huomioitavaa on, että eri toimialaryhmissä matkailutulon suhde

matkailutyöllisyyteen vaihtelee huomattavasti johtuen liiketoiminnan rakenteesta. Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa yhtä matkailun synnyttämää henkilötyövuotta kohti tarvittiin matkailutuloa noin 90 000 euroa, kun taas vähittäiskaupassa matkailutulon tarve oli yli 300 000 euroa.

Edellisiä lukuja tulkittaessa on syytä kiinnittää huomiota selvitystyön muutamiin reunaehtoihin (ks. Kauppila 2019a, 38–41):

- Selvityksessä ei arvioitu kerrannaisvaikutuksia eli matkailun välillisiä ja johdettuja vaikutuksia.
- Selvityksessä sovellettu tutkimusmenetelmä nojaa Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitukseen ja yritysrekisteriin, jolloin liitteen 1 ulkopuolisten toimialojen sekä julkisen sektorin matkailutulo ja -työpaikat jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Tämän vuoksi tarkastelun kohteena olevat toimialaryhmät eivät kata sataprosenttisesti kaikkia mahdollisia kunnan alueella matkailutuloa saavia yrityksiä ja toimipaikkoja.
- Tilastokeskuksen yritysrekisteristä ei ole mahdollista poimia matkailuyritysten käyttämää vuokratyövoimaa, joten esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan mahdollisesti käyttämä vuokratyövoima ei ole mukana arvioituissa työllisyysvaikutuksissa.
- Selvityksessä verotulovaikutuksista arvioitiin pelkästään matkailun synnyttämiä palkkaverotuloja. Selvityksen ulkopuolelle jäivät yritysten yhteisöverotulot sekä ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen ja yleensäkin matkailukiinteistöjen kiinteistöverotulot.

Vertailua aikaisempaan tutkimukseen ja aluetaloudellisten vaikutusten seuranta

Vaikka nyt käsillä olevan selvityksen tuloksia ei ole suoraan mahdollista verrata Kauppilan (2011) vuoden 2009 matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia selvittäneeseen tutkimukseen, voidaan aihetta sivuta näin pohdinnassa. Mielenkiintoinen huomio oli, että aiemmassa selvityksessä saatu välitön kokonaismatkailutulo 7,5 miljoonaa euroa oli euromääräisesti sama kuin tässä selvityksessä, vaikkakin matkailutulon muodostuminen eri toimialoilta poikkesi merkittävästi. Päivittäistavara- ja liikennetoimialoja lukuun ottamatta matkailutulo jakautui tässä selvityksessä tasaisemmin eri toimialojen välillä. Muunnettaessa vuoden 2009 matkailutulo elinkustannusindeksin avulla vuoden 2019 rahanarvoon saadaan Kauppilan tekemän selvityksen vertailukelpoiseksi matkailutuloksi 8,5 miljoonaa euroa (Tilastokeskus 2021e). Selvityksissä syntyvää eroa voi selittää majoitus- ja ravitsemistoimialan kokonaisliikevaihdon laskeminen yli

miljoonalla eurolla vuodesta 2009 vuoteen 2019. Matkailutyöllisyys oli aikaisemmassa selvityksessä lähes kahdeksan henkilötyövuotta enemmän. Tätä selittää myös työvoimavoittoisen majoitus- ja ravitsemistoimialan supistuminen. Toki myös rahanarvon muutos selittää osaltaan aiemman selvityksen suurempaa matkailutyöllisyyttä. Painotettakoon vielä, että vuoden 2009 lukuja ei ole Tilastokeskuksen toteuttamien yritystilastojen muutosten takia mahdollista luotettavasti verrata tämän selvityksen tuloksiin, vaan kyse on puhtaasti pohdinnasta.

Posion osalta tässä selvityksessä empiirisesti muodostettuja matkailutulo- ja matkailutyöllisyysprosentteja on mahdollista hyödyntää vielä 2–3 vuotta eteenpäin ja toteuttaa matkailun aluetaloudellisten vaikutusten kehityksen systemaattista seuranta. Dynaamisessa seurantamallissa viranomaisten ylläpitämiä tilastoja hyödynnetään seuraavien vuosien päivitettyjen välittömän matkailutulon ja välittömän matkailutyöllisyyden määrittämiseen. Kevyessä seurantamallissa päivitettyt matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset muodostuvat vuosittain päivittyvien tilastotietojen ja tässä selvityksessä empiirisesti määritettyjen päätoimialoittaisten matkailutulo- ja matkailutyöllisyysprosenttien avulla (ks. Kauppila 2019a, 42).

LÄHTEET

- Ahola, E. (2020). Pentik lukeutuu koronakesän voittajiin, Posion matkailun lippulaiva Pentik-mäki on vetänyt tänä kesänä kymmeniä tuhansia matkailijoita. *Koillissanomat*. Saatavilla osoitteesta: <https://www.koillissanomat.fi/pentik-lukeutuu-koronakesan-voittajiin-posion-matk/2973529> (Viitattu 16.2.2020).
- Aspholm, P. (2019a). Riisitunturin kansallispuiston kävijätutkimus 2018–2019. *Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja B* 247. 47 s. Saatavilla osoitteesta: <https://julkaisut.metsa.fi/as-sets/pdf/lp/Bsarja/b247.pdf> (Viitattu 17.1.2020).
- Aspholm, P. (2019b). Riisitunturin kansallispuiston kävijätutkimus 2018–2019. *Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja B* 248. 42 s. Saatavilla osoitteesta: <https://julkaisut.metsa.fi/as-sets/pdf/lp/Bsarja/b248.pdf> (Viitattu 17.1.2020).
- Järviluoma, J. (2020). Matkailullinen vapaa-ajan asuminen: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 100*. 71 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/323998> (Viitattu 18.2.2021).
- Kauppila, P. & Järviluoma, J. (2016). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Sotkamossa. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 48*. 83 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/103975> (Viitattu 16.2.2020).
- Kauppila, P. (2001). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: pohjoismaisen mallin matkailututkimukset. *Naturpolis Kuusamo koulutus- ja kehittämispalvelut, Tutkimuksia 3/2001*. 114 s. Saatavilla osoitteesta: http://www.kuusamo.fi/sites/default/files/tutkimus_matkailun_aluetaloudelliset_vaikutukset_0.pdf (Viitattu 17.2.2020).
- Kauppila, P. (2011). Koillis-Suomen matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A Tutkimuksia 7*. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kamk.fi/loa-der.aspx?id=42f14554-730c-47ad-9fad-c06063463e7e> (Viitattu 16.2.2021).
- Kauppila P. (2017). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Hyrynsalmi, Puolanka ja Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 76*. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/132939> (Viitattu 19.2.2021).

- Kauppila, P. (2019a). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 89. 52 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/168010> (Viitattu 19.2.2021).
- Kauppila, P. (2019b). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi ja Vaala. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 90. 74 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/167987> (Viitattu 19.2.2021).
- Korhonen, P. (2019). Gateway to Land of National Parks -hanke edistää matkailun kestävyttä, ympärivuotisuutta ja alueen tunnettavuutta. Teoksessa Takala, K. & Järviluoma, J. (toim.): Katsaus Business-osaamisalueen TKI-toimintaan 2019, 30–33. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 98. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/267376> (Viitattu 17.4.2020).
- Kuntaliitto (2020). Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet> (Viitattu 18.2.2021).
- Kyyrä, S. (2020). Koronapandemian vaikutukset Suomen matkailukysyntään – kehitysarviot. *Työ- ja elinkeinoministeriö*. Saatavilla osoitteesta: <https://tem.fi/documents/1410877/16402203/Koronapandemian+vaikutus+matkailukysynn%C3%A4n+kehitykseen+2020+09+09.pdf/dcb5c863-6865-8a5f-f45e-ff2f18a05327?t=1599634405517> (Viitattu 15.2.2021).
- Marski, L. (2021). Matkailun suuntana kestävä ja turvallinen tulevaisuus. *Työ- ja elinkeinoministeriö*. Saatavilla osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162841> (Viitattu 15.2.2021).
- Matkailun edistämiskeskus (1983). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/alueetasolla. Matkailun edistämiskeskus A: 36. 52 s.
- Metsähallitus (2020). Käyntimääriä suojelu- ja retkeilyalueilla sekä asiakaspalvelupisteissä. Saatavilla osoitteesta: <http://www.metsa.fi/kayntimaarat> (Viitattu 17.1.2020).
- Nurmi, O. (2020). Alueellinen matkailutilinpito: Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2017–2018. *Työ- ja elinkeinoministeriö*. Saatavilla osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162530> (Viitattu 15.2.2021).
- Rantanen, J-P. (2021). Henkilökohtainen sähköposti Jussi-Pekka Rantanen/Arto Heikkinen. 14.1.2021.

Satokangas, P. & Vieru, M. (2017). Majoitukset ja majoittujat lapissa. Teoksessa Ilola, H., Satokangas, P. & Tapaninen, M. (toim.): Tilastoja tutkimassa – lukuja lapin matkailusta, 26–27. *Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin julkaisuja*. Saatavilla osoitteesta: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63143/Ilola.Heli%3B%20Satokangas.Pasi%3B%20Tapaninen.Mirva.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 16.1.2021).

Tilastokeskus (2008). Toimialaluokitus TOL 2008. Käsikirjoja 4. 405 s. Saatavilla osoitteesta: <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/kasikirja.pdf> (Viitattu 17.2.2021).

Tilastokeskus (2013). Majoitustilaston kuvaus. Saatavilla osoitteesta: <https://www.stat.fi/meta/til/matk.html> (Viitattu 16.1.2021).

Tilastokeskus (2020a). PX-Web Statfin, kesämökit alueittain. Saatavilla osoitteesta: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_asu_rakke/statfin_rakke_pxt_116j.px/ (Viitattu 16.1.2021).

Tilastokeskus (2020b). Alueellisen yritystoimintatilaston laatuseloste. Saatavilla osoitteesta: https://www.stat.fi/til/alyr/2019/alyr_2019_2020-12-21_laa_001_fi.html (Viitattu 17.2.2020).

Tilastokeskus (2020c). PX-Web Statfin, kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot toimialan (TOL 2008) mukaan. Saatavilla osoitteesta: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_pal_pra/statfin_pra_pxt_12l2.px/ (Viitattu 18.2.2021).

Tilastokeskus (2021a). Majoitustilasto. Saatavilla osoitteesta: https://www.stat.fi/til/matk/2020/12/matk_2020_12_2021-01-28_tie_001_fi.html (Viitattu 15.2.2021).

Tilastokeskus (2021b). PX-Web StatFin. Majoitusliikkeiden kapasiteetti kunnittain. Saatavilla osoitteesta: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_lii_matk/statfin_matk_pxt_117s.px/ (Viitattu 17.1.2021).

Tilastokeskus (2021c). Posion kunnan toimipaikkojen tilastotiedot matkailualalta. Erillistilaus Tilastokeskuksen yritysrekisteristä. Tilastokeskuksessa yhteyshenkilönä Virve Kokkonen.

Tilastokeskus (2021d). Posion kunnan yritystoimipaikat matkailualalla. Erillistilaus Tilastokeskuksen yritysrekisteristä. Tilastokeskuksessa yhteyshenkilönä Virve Kokkonen.

Tilastokeskus (2021e). Rahanarvonmuunnin. Saatavilla osoitteesta: <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (Viitattu 22.2.2021).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2013). Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyys selvitykset – suositus käytettävistä määritelmistä ja luokituksista. 5 s. Saatavilla osoitteesta: http://ruokacentria.com/wp-content/uploads/2013/06/Matkailun_alueellisten_TT-selvitysten_suosituks.pdf (Viitattu 17.2.2021).

Visit Finland (2020). Posiosta suomen ensimmäinen kestävä matkailualue. Saatavilla osoitteesta: <https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/tiedotteet/2020/posiosta-suomen-ensimmainen-kestava-matkailualue> (Viitattu 16.1.2021).

Visit Finland (2021). PX-Web Visit Finland. Kuukausittaiset yöpymiset ja saapuneet asuinmaittain. Saatavilla osoitteesta: http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland/VisitFinland_Majoitustilastot/visitfinland_matk_pxt_116n.px/ (Viitattu 17.1.2021).

LIITE 1

Selvityksessä käytetty matkailutoimialojen luokittelu (TOL 2008) (Lähde: Kauppila & Järviluoma 2016)

Toimialaluokka	Toimialan numero	Toimialan nimi
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	45201	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)
	45403	Moottoripyörien huolto ja korjaus
	473	Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa
Vähittäiskauppa	471	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
	472	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	474	Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	475	Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	476	Kulttuuri- ja vapaa-ajan tuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	477	Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	478	Tori- ja markkinakauppa
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	551	Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
	552	Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
	553	Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunalueet
	55902	Maatilamatkailu, bed & breakfast
	55903	Lomamökkien vuokraus
	55909	Muulla luokittelematon majoitustoiminta
	561	Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
	5621	Pitopalvelu
	563	Baarit ja kahvilat
Liikenne	491	Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne
	4932	Taksiliikenne

	4939	Muulla luokittelematon maaliikenteen henkilöliikenne
	501	Meri- ja rannikkovesiliikenteen henkilökuljetus
	503	Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
	511	Matkustajalentoliikenne
	52211	Linja-autoasemat
	52221	Satamat
	5223	Ilmaliikennettä palveleva toiminta
	7711	Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
	7721	Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
	7734	Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
	7735	Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing
Virkistys- ja muut palvelut	79	Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut
	9001	Esittävät taiteet
	9002	Esittäviä taiteita palveleva toiminta
	9102	Museoiden toiminta
	9103	Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten vastaavien kohteiden toiminta
	9104	Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
	9311	Urheilulaitosten toiminta
	932	Huvi- ja virkistystoiminta
	9604	Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut